ULKOASIAINMINISTERIÖ
Oikeuspalvelu
OIK-40 Krista Oinonen

LAUSUNTO

02.02.2016

HEL7M0598-8

Perustuslakivaliokunta
Eduskunta

Viite

Asia
HE 132/2015 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi

Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE 132/2015 vp) osalta ulkoasiainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Saamelaisten asemasta ja oikeuksista raportoidaan määräajoin osana kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa. Sopimusvalvontaelimille annettavissa määräaikaisraporteissa on kerrottu Metsähallituksesta ja sen organisaation uudistamisesta. Sopimusvalvontaelinten kanssa käytävässä rakentavassa vuoropuhelussa Metsähallituksen toimia on usein kuvattu hyvinä kansallisina käytäntöinä saamelaisten oikeuksien edistämisessä. Tällaisia käytäntöjä ovat muun muassa saamenkielisten palvelujen kehittäminen sekä alkuperäiskansojen perinteistä tietoa koskevien vapaaehtoisten Akwé: Kon -ohjeiden käyttöönotto saamelaisten kotiseutualueen valtion hallinnassa olevan maa-alueen maankäytön suunnittelussa.

Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskeva lainsäädäntö on tällä hetkellä usean kansainvälisen sopimusvalvontaelimen ja muun ihmisoikeusmekanismin seurannassa. Kansainväliset ihmisoikeuselimet painottavat saamelaisten oikeuksien osalta heidän osallistumistaan, saamelaiskäräjien päätöksentekovaltaa sekä erityisesti vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta.

YK:n erityisraportoijien kiireellinen vetoomus

YK:n ihmisoikeusneuvoston alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoija *Victoria Tauli-Corpuz* ja ympäristöön liittyviin ihmisoikeusvelvoitteisiin kuuluvia asioita tarkasteleva erityisraportoija *John Knox* lähettivät hallitukselle 15. joulukuuta 2015 kiireellisen vetoomuksen (*urgent appeal*) liittyen Metsähallituksen uudelleenorganisointia koskevaan lainsäädäntöön.

Kiireellisessä vetoomuksessaan erityisraportoijat pyysivät lisätietoja muun muassa hallituksen toimenpiteistä, joilla on varmistettu saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen tarkoituksenmukainen ja tehokas osallistuminen maankäytön suunnitteluun saamelaisten kotiseutualueella.

Lisätietoja pyydettiin hallituksen toimenpiteistä, joilla on arvioitu yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa uudessa Metsähallituslaissa esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksista saamelaisiin alkuperäiskansana saamelaisten kotiseutualueella. Lisätietoja pyydettiin myös toimenpiteistä, joilla vältetään ja lievennetään mahdollisesti syntyviä haitallisia vaikutuksia.

Erityisraportoijat nostivat esille saamelaiskulttuurin ns. heikentämiskiellon kysyen, ovatko esitetyssä uudessa Metsähallituslaissa viitatut toiminnot mukautettu saamelaisten kotiseutualueelle turvaamaan saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana yhdenmukaisesti kaivoslakiin (621/2011) ja vesilakiin (587/2011) jo sisällytettyjen samanlaisten suojatoimenpiteiden kanssa. Lisäksi kysyttiin, sisältyykö uudistettuun Metsähallituslakiin valitusoikeus liikelaitoksen tekemistä päätöksistä.

Erityisraportoijat pyysivät hallitusta ryhtymään tarvittaviin väliaikaistoimenpiteisiin väitettyjen ihmisoikeusloukkausten keskeyttämiseksi ja niiden toistumisen estämiseksi.

Hallitus vastasi kiireelliseen vetoomukseen 22. joulukuuta 2015 selostaen hallituksen esityksen keskeistä sisältöä, korjaten virheellisiä väittämiä sekä painottaen, että uuden metsähallituslain 6 § 2 momentin mukaan Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovitettava yhteen saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitetulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan. Edelleen 39 §:n 2 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueeseen kokonaisuudessaan kuuluvaan kuntaan asetetaan kuntakohtaiset neuvottelukunnat, joiden tehtävänä on käsitellä valtion maa- ja vesialueiden sekä niihin liittyvien luonnonvarojen kestävää hoitoa ja käyttöä.

Hallituksen vastauksen toimittamisen jälkeen erityisraportoijat eivät ole esittäneet lisäkysymyksiä eivätkä myöskään kommentoineet vastauksen asiasisältöä. Erityisraportoijat raportoivat kiireellisistä vetoomuksista YK:n ihmisoikeusneuvostolle.

Kiireellisen vetoomuksen lähettämisen jälkeen alkuperäiskansojen oikeuksien erityisraportoija *Victoria Tauli-Corpuz* julkaisi 21. joulukuuta 2015 YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston (OHCHR) lehdistötiedotteen Metsähallituksen uudelleenorganisointiin liittyvistä saamelaisten asemaan ja oikeuksiin liittyvistä kysymyksistä (liitteenä).

Hallituksen vastauksessa kiireelliseen vetoomukseen todettiin, että ennen lehdistötiedotteen antamista olisi ollut asianmukaista ja myös toivottavaa tarjota hallitukselle mahdollisuus esittää näkemyksensä kiireellisessä vetoomuksessa esitetyistä väitteistä.

Ihmisoikeuselinten päätelmistä ja suosituksista

Metsähallituksen organisaation uudistamista seuraa erityisesti YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 7–8/1976) täytäntöönpanoa valvova ihmisoikeuskomitea.

Ihmisoikeuskomitea on vuonna 2013 Suomelle antamissaan loppupäätelmissä ja niihin sisältyvissä suosituksissa (CCPR/C/FIN/CO/6) ilmaissut huolensa siitä, että saamelaisilta puuttuu osallistumis- ja päätöksentekoval-

ta asioissa, joilla on perustavanlaatuista merkitystä heidän kulttuurilleen ja elämäntavalleen, mukaan lukien kysymyksissä, jotka koskevat oikeutta maahan ja luonnonvaroihin. Komitea on pannut myös merkille, että viranomaisten ymmärrys ja sovittelunhalu koskien saamelaisten elämäntapaa saattaa olla riittämätön ja, että juridinen selkeys puuttuu koskien maankäyttöä alueilla, joita saamelaiset ovat perinteisesti asuttaneet. Ihmisoikeuskomitea on suositellut, että hallituksen tulisi edistää saamelaisten oikeuksien toteutumista vahvistamalla saamelaisten edustuksellisten instituutioiden, kuten saamelaiskäräjien, päätöksentekovaltaa. Lisäksi tulisi lisätä ponnisteluja lainsäädäntömuutosten tekemiseksi saamelaisten oikeuksien täysimittaiseksi takaamiseksi heidän perinteisillä alueillaan varmistamalla, että saamelaisyhteisöjen oikeutta vapaaseen, ennalta tapahtuvaan ja informoituun osallistumiseen heitä koskeviin poliittisiin prosesseihin ja kehittämishankkeisiin noudatetaan.

Ihmisoikeuskomitea on pyytänyt hallitusta raportoimaan tämän suosituksen täytäntöönpanosta vuosittain. Tähän mennessä täytäntöönpanosta on raportoitu vuonna 2014 ja vuonna 2015. Komitean näkemyksen mukaan täytäntöönpanotoimet eivät ole kuitenkaan olleet riittäviä. Seuraavan kerran suosituksesta raportoidaan huhtikuussa 2016.

Myös kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 37/1970) täytäntöönpanoa valvova rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä (CERD/C/FIN/CO/20–22) vuonna 2011 ilmaissut huolestuneisuutensa siitä, että saamelaiskäräjillä on edelleenkin hyvin vähän päätösvaltaa asioissa, jotka liittyvät saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon, mukaan lukien maan ja luonnonvarojen käyttöön liittyvät oikeudet. Komitea on huolestunut siitä, ettei saamelaisten maaoikeuskysymystä ole ratkaistu tyydyttävällä tavalla ja että saamelaisten perinteisesti asuttamilla maa-alueilla jatketaan erilaisia hankkeita ja toimintoja, kuten kaivostoimintaa ja metsähakkuita, ilman heidän vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumustaan. Komitea on suositellut, että sopimusvaltio saamelaiskäräjistä annettua lakia uudistaessaan lisää saamelaiskäräjien päätösvaltaa saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon liittyvissä asioissa, mukaan lukien oikeudet, jotka liittyvät maan ja luonnonvarojen käyttöön saamelaisten perinteisesti asuttamilla alueilla. Lisäksi komitea on suositellut, että sopimusvaltio pyrkii asianmukaiseen neuvotteluratkaisuun kiistassa, joka koskee saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa, myös tarkistamalla asiaa koskevan lainsäädäntönsä. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio ottaa tässä yhteydessä huomioon Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen nro 169, jonka sopimusvaltio on sitoutunut ratifioimaan.

YK:n erityisraportoija alkuperäiskansojen oikeuksista on vuonna 2011 antamassaan raportissa (A/HRC/18/35/Add.2) suositellut, että Suomen tulisi tehostaa toimiaan saamelaisten maa-alueita ja luonnonvaroja koskevien oikeuksien selvittämiseksi ja turvaamiseksi juridisessa mielessä. Luonnonvarojen hyödyntämisen saamelaisalueilla mahdollistavien lainsäädännöllisten ja hallinnollisten mekanismien tulisi olla soveltuvien kansainvälisten normien mukaisia, myös silloin, kun ne koskevat näiden toimien vaikutusten kohteena olevien alkuperäisyhteisöjen asianmukaista kuulemista sekä vapaaehtoista ja tietoon perustuvaa etukäteissuostumusta, vaikutusten lieventämiseksi tarvittavia toimia, korvauksia ja hyötyjen jakamista.

Osana edellä mainittujen suositusten täytäntöönpanon seurantaa erityisraportoija vieraili saamelaisalueella Ruotsin Hemavanissa 25.–27. elokuuta 2015 tavaten Suomen, Norjan ja Ruotsin viranomaisten ja saamelaisten edustajia. Erityisraportoija esittää vierailusta raporttinsa YK:n ihmisoikeus-

neuvostolle syyskuussa 2016. Raportissa tullaan antamaan päätelmiä ja suosituksia Suomen, Norjan ja Ruotsin hallituksille saamelaisten asemaan ja oikeuksiin liittyvissä asioissa.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu *Nils Muižnieks* on Suomea koskevassa raportissaan (CommDH(2012)27) todennut, että Metsähallituksen uudistaminen tarjoaa myös mahdollisuuden löytää innovatiivisia ratkaisuja esillä oleviin kysymyksiin.

Metsähallituksen uudelleenorganisoimista seurataan myös Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen (SopS 1-2/1998) neuvoa-antavassa komiteassa ja sen myötä myös ministerikomiteassa. Neuvoa-antava komitea oli Suomessa maavierailulla lokakuussa 2015. Ministerikomitean päätelmät ja suositukset puiteyleissopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa ovat odotettavissa vuoden 2016 aikana.

Esityksen yleisperusteluista

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa viitataan YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen, jonka 1 artiklalla määrätään kaikkien kansojen itsemääräämisoikeudesta. Tästä johdetaan myös alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeus.

Alkuperäiskansojen oikeuksien kannalta tärkeimmäksi sopimusmääräykseksi on noussut yleissopimuksen 27 artikla, jolla turvataan kansallisiin, uskonnollisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeus yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Negatiivisesti muotoiltu artikla tunnustaa oikeuden, jonka toteutumista ei saa kieltää. Sopimuspuolella on velvoite taata, että oikeuden olemassa olo ja sen toteuttaminen ovat suojattuja. Oikeuden toteutumista tulee suojata niin valtion kuin yksityishenkilöidenkin/ryhmien taholta tulevia loukkauksia vastaan. Artiklan oikeudet ovat yksilön oikeuksia, mutta samalla ne ovat riippuvaisia vähemmistöryhmän kyvystä ylläpitää kulttuuriaan, kieltään ja uskontoaan. Oikeuden toteuttaminen voi edellyttää myös positiivisia erityistoimenpiteitä. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova ihmisoikeuskomitea on tulkinnut 27 artiklan sisältöä yleiskommentissaan nro 23 vuodelta 1994 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.5).

Viimeisen 25 vuoden aikana ihmisoikeuskomitea on käsitellyt seitsemän Suomea koskevaa yksilövalitusta, joissa saamelaiset poronhoitajat ovat valittaneet metsänhakkuun, metsätien rakentamisen, kivenlouhinnan ja/tai porojen teurastusten estävän heidän perinteistä saamelaista poronhoitoaan. Ihmisoikeuskomitea ei ole todennut 27 artiklan loukkausta niiden valitusten osalta, jotka se on käsitellyt. Yhdessä tapauksessa on todettu 14 artiklan eli oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osalta loukkaus. Ihmisoikeuskomitean oikeuskäytäntö on osaltaan kehittänyt neuvottelullisia menettelyjä viranomaisten ja saamelaisten välillä sekä saamelaisia koskevien eri toimenpiteiden kokonaisuuden arviointia toimenpiteiden vaikutusten kannalta.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen hyväksymisen vuonna 1966 ja kansainvälisen voimaantulon vuonna 1976 jälkeen alkuperäiskansojen asema ja oikeudet ovat huomattavasti kehittyneet. Vuonna 2007 hyväksytty YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista (A/RES/61/295) kiteyttää uuden ajattelumallin alkuperäiskansojen osallis-

tamisesta ja osallistumisesta heitä koskevaan päätöksentekoon. Julistus on yhteistyön väline. Se ei ole oikeudellisesti velvoittava eikä sillä luoda uusia oikeuksia. Se heijastaa alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen normiston kehitystä ja valtioiden sitoumusta edistää, kunnioittaa ja toteuttaa alkuperäiskansojen oikeuksia. Julistus kokoaa yhteen jo muissa kansainvälisissä instrumenteissa olevia oikeuksia ja periaatteita.

Suomessa julistuksen perusperiaatteita on otettu huomioon lainsäädäntöä uudistettaessa muun muassa kaivoslain (621/2011) ja vesilain (587/2011) osalta. Julistus on merkittävä periaatteellinen suuntaviivojen osoittaja myös neuvoteltaessa pohjoismaista saamelaissopimusta.

Esityksen mukaan Metsähallituksen toiminnot olisi yhteen sovitettava siten, että saamelaisten oikeus kulttuurinsa harjoittamiseen kotiseutualueellaan sekä poronhoitolaissa säädettyjen poronhoidon edellytysten huomioon ottaminen poronhoitoalueella turvattaisiin.

Tämä tavoite on yhdenmukainen niin kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artiklan kuin alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksenkin kanssa. Tavoitteen eksplisiittinen kirjaaminen esimerkiksi saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon muodossa vahvistaisi kuitenkin saamelaisten mahdollisuuksia käyttää heille alkuperäiskansana kuuluvia oikeuksia ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan.

Esityksen keskeisistä ehdotuksista

Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja –sitoumusten kannalta on tärkeää, että esitetyssä laissa Metsähallituksesta otetaan huomioon väestöryhmien yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto, mutta samalla turvataan saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Esityksessä lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös saamelaisten kotiseutualueelle perustettavista kuntakohtaisista neuvottelukunnista, joiden tehtävänä olisi käsitellä valtion maa- ja vesialueiden sekä niihin liittyvien luonnonvarojen kestävää hoitoa ja käyttöä. Neuvottelukunnat toimisivat paikallisen väestön ja Metsähallituksen välisinä yhteistyöeliminä.

Neuvottelukunnilla voitaisiin edistää paikallisen väestön yhdenvertaisuutta ja edistää jokaisen mahdollisuutta vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Esityksessä todetaankin, että saamelaisten kotiseutualueelle perustettavien neuvottelukuntien voidaan arvioida jossain määrin vahvistavan saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan.

Hyvin rakennettu neuvottelukuntamalli voisi tarjota mahdollisuuden vahvistaa saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:ssä säädettyä viranomaisten ja saamelaiskäräjien välistä neuvotteluvelvoitetta. Tällä hetkellä neuvotteluvelvoitteen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille ainoastaan tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta.

Neuvotteluvelvoitteen vahvistaminen neuvottelukuntamallin kautta olisi yhdenmukaista alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien viimeaikaisen kansainvälisen kehityksen kanssa. YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista on tuonut pysyvästi kansainväliseen alkuperäiskansa-asioiden keskuste-

luun vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen (*free, prior and informed consent*) käsitteen.

Julistuksessa tämä käsite pohjautuu alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuteen. Laajemmassa kansainvälisoikeudellisessa kontekstissa se liittyy kuitenkin yleisemmin alkuperäiskansojen oikeuteen kehitykseen, syrjimättömyyteen, kulttuuriin sen laajassa merkityksessä sekä maiden ja alueiden omistukseen, hallintaan ja käyttöön ja tämän myötä myös luonnonvaroihin.

Vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus on alkuperäiskansoille tunnustettu kollektiivinen oikeus. YK:n julistuksen nojalla se ei kuitenkaan ole valtioita oikeudellisesti velvoittava, mutta ilmentää poliittista sitoutumista sen noudattamiseen. Kansainvälisessä oikeudessa oikeutta vapaaseen ja tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen tulkitaan siten, että valtioiden tulee vähintään vilpittömin mielin konsultoida alkuperäiskansoja ennen hankkeisiin ja toimenpiteisiin ryhtymistä.

Vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus edellyttää vapautta voimakeinoista, pakosta, uhkailusta, manipuloinnista tai painostuksesta. Suostumusta tulee pyytää. Jotta ennakkosuostumus olisi tietoon perustuvaa, alkuperäiskansan edustajille tulee antaa kaikki asian kannalta merkittävät tiedot sekä niiden harkintaan ja käsittelyyn tulee varata riittävästi aikaa. Tiedot tulee antaa kielellä, jota alkuperäiskansa helposti ymmärtää. Alkuperäiskansoilla on oikeus saada tietoja myös riippumattomista lähteistä päätöksentekonsa tueksi. Suostumus edellyttää, että alkuperäiskansalle annetaan mahdollisuus puoltaa tai vastustaa asiaa, johon suostumusta pyydetään.

Mahdollisuus suostumuksen ilmaisemiseen tulee nähdä menettelynä. Vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta ei tulkita alkuperäiskansojen veto-oikeudeksi, vaan lähinnä keinoksi varmistaa alkuperäiskansojen osallistuminen päätöksentekoon sellaisissa asioissa, joilla on suora vaikutus niiden asemaan ja oikeuksiin.

Julistuksen 18 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus osallistua omien toimintaperiaatteidensa mukaisesti valittujen edustajiensa kautta päätöksentekoon asioissa, jotka voivat vaikuttaa näiden kansojen oikeuksiin. Artikla korostaa samalla alkuperäiskansojen oikeutta vapaasti määritellä yhteisöjensä sisällä, kuka niitä edustaa päätöksenteossa.

Julistuksen 19 artiklan mukaan valtioiden tulee neuvotella vilpittömässä mielessä ja toimia yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

YK:n ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon valvontaelimistä rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea, ihmisoikeuskomitea ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea ovat enenevässä määrin tunnustaneet alkuperäiskansojen vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen. Sopimusvalvontaelimet ovat loppupäätelmissään ja niihin sisältyvissä suosituksissaan muun muassa vaatineet sopimusvaltioita varmistamaan, että tietyissä tapauksissa alkuperäiskansojen konsultaatiolla tavoitellaan suostumusta. Nämä tulkinnat ovat lähinnä liittyneet alkuperäiskansojen oikeuteen omaan kulttuuriinsa ja syrjimättömyyteen.

Esityksen sukupuolivaikutuksista

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan YK:n yleissopimuksen (SopS 67–68/1986) täytäntöönpanoa valvova naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea tarkasteli Suomen seitsemännen määräaikaisraportin yleissopimuksen täytäntöönpanosta helmikuussa 2014. Loppupäätelmissään ja niihin sisältyvissä suosituksissaan (CEDAW/C/FIN/CO/7) komitea muun muassa suosittelee, että sopimusvaltion tulee varmistaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kaikkiin saamelaisia koskeviin toimintaperiaatteisiin ja ohjelmiin.

Esityksessä arvioidaan, että saamelaisten kotiseutualueelle perustettavat neuvottelukunnat vahvistaisivat jossain määrin saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten perinteisten elinkeinojen osalta puolestaan todetaan, ettei niiden harjoittamisessa ole yhtä voimakkaita sukupuolieroja kuin valtaväestön kulttuurissa. Tämän vuoksi esityksen hyödyt kohdistuvat kumpaankin sukupuoleen.

Liitteet

YK:n erityisraportoijan lehdistötiedote

Erillinen sivu elektronisen version käsittelyyn:

Oikeuspalvelu
OIK-40 Krista Oinonen

Asiasanat	ALKUPERÄISKANSAT, IHMISOIKEUDET
Hoitaa	**OIK-40**
Hoitaa UE	
Koordinoi	
Tiedoksi	AVS-KEO; AVS-PAL; AVS-POL; EUR-01; EUR-10; KEO-01; KEO-20; KEO-40; OIK-01; OIK-10; OIK-20; POL-01; POL-02; POL-40; POL-50; STU-00; UKKMI-00; UMI-00; VIE-10; VSI-00 ENE; EUE; GEN; WIE; YKE

Laatija jakanut